

Şark Bölgesinin Geleceği: Henüz Ortaya Konmamış “Yeni Paradigma” ile Henüz Tamamen Mağlup Edilmemiş “Eski” Arasında

Wadah Khanfar

Özet: 2011 yılında Tahrir Meydanı'nda olanlar, MENA (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) bölgesinde değişim umudunun ilk kıvılcımlarıydı. Ancak bu durum uzun sürmedi. MENA bölgesinin problemlerine entelektüel dünyamızdaki ayrılıklar üzerinden olduğu gibi jeopolitika aracılığı ile de ulaşabiliriz. Bu problemlerin üstesinden gelmek için, “eski”yi ve ona dair anlatıları tamamen terk edip Batılı güçlerin tahakkümünden uzak bir şekilde kendi zihnimizde şekillendirdiğimiz geleceğimizi yeniden inşa etmemizi olanaklı kılacak “yeni” bir düşünce paradigmasına doğru yol almanın vakti gelmiştir.

1994 yılında Nelson Mandela, Güney Afrika için yeni bir dönemi ilan ettiğinde “rainbow nation”¹ fikri doğdu ve Güney Afrika; uzlaşmaya, istikrara ve demokrasiye doğru giden yeni bir sürece girdi. Bu tarihin özel kesitlerinden biriydi. Çünkü sadece Güney Afrikalı erkek ve kadınların kalbindeki umudu alevlendirdiği için değil, aynı zamanda bu umut, muhafaza edildiği ve kalıcı olduğu içindi. Apartheid Rejimi (siyahilere yönelik uygulanan beyaz milliyetçiliğine verilen sistemin ismidir) yanlıları tarafından şiddet ve çatışma ortamına sürüklenen bir toplumda tarihi bir değişim gerçekleşiyordu. Bugün ise mevcut sorunlar ne olursa olsun Güney Afrika, ekonomik refaha ve siyasal istikrara dönük bir geleceğe doğru ilerlemektedir.

2011’de Tahrir Meydanı’nda olanlar, bölge halkları açısından umut dolu gelişmelerdi. Nitekim tüm Araplar, tiranlık ve diktatörlük rejiminden kurtulduklarını hissetmişti. Tahrir’de, insanların ümit ettikleri sadece karanlık siyasal mirastan kurtulmaktan ibaret değildi. Onlar, aynı zamanda hayatlarının geriye kalan kısmı için bilgiyi, kültürü, geleneğin kapalı dünyalarından bir çıkışı ve mezhepçiliğin olmadığı bir coğrafyayı ümit ediyorlardı.

Tahrir Meydanı; Müslümanların, Hristiyanların, sekülerlerin, solcuların, İslamcılarının ve milliyetçilerin bir araya gelerek özgürlük ve demokrasi diye haykırdıkları ve daha iyi bir geleceğin umudunu taşıdıkları yerd. Bu mekân ve buradaki çokluk, Mısırlıların (daha öncesinde Tunusluların) ve diğer tüm Arap dünyasının, kendi coğrafyaları için de bir örnek ve modeldi. Aslına bakarsanız bu, nesillerdir orada ya da herhangi bir yerdedi fakat o zamana kadar tetiklenmemiş ve bir türlü kamusal hâle gelememişti. Ancak Tahrir Meydanı

1- “rainbow nation” terimi çok-kültürlü bir topluma işaret etmektedir (çn).

bizi, tüm kötü hatıralardan, katlanılması zor siyasi miraslardan ve Orta Doğu milletlerinin, İslam dünyasının ve Arap dünyasının on yıllardır içinde bulunduğu derin bunalımdan kurtarmıştı.

Tahrir Meydanı bizi, tüm kötü hatıralardan, katlanılması zor siyasi miraslardan ve Orta Doğu milletlerinin, İslam dünyasının ve Arap dünyasının on yıllardır içinde bulunduğu derin bunalımdan kurtarmıştı

Tahrir Meydanı, yeni bir günün şafağına henüz gözlerini açmış sayılmazdı. Belki Arap dünyası, o umut ve ilham anında yeniden doğmuştu fakat sonrasında olanlar gösterdi ki içinde bulunulan aşama hâlâ doğum aşamasıydı ve sonucunda içimizdeki birçok şey de değişti. İçimizdeki en iyi, en kötü oldu. Geleceği çok olumlu bir şekilde hayal etmek için bir araya gelen ve değerleri, farklılıkları ve toleransı kutlayan o millet, şimdi şiddeti tanzim eden ve ayrılığı kurumsallaştıran bir duruma evrildi. Yaşam yerine ölüme odaklandılar çünkü umut kalıcı olmadı ve nihayetinde söndü.

Nasıl oldu da bugün bulunduğumuz noktaya geldik?

İki yol, bir kavşakta kesişti: Jeopolitik ve tarih. Bu bölge, jeopolitik açıdan devasa güç boşluklarına sahne oldu. Kendimizi asla -birçoklarının Soğuk Savaş sonrasında yaptığı gibi- dönüştürmedik. Avrupa Birliği, Afrika Birliği ve dünyanın farklı yerlerindeki diğer bölgesel örgütler, yeni politik ve ekonomik sistemlerin tesis edilmesi amacıyla kuruldu. Biz ise MENA bölgesinde parçalara ayrılmaya devam ettik. Arap Birliği bölgesel düzeni tesis etmede asla başarılı olmadı, bu yüzden bunu yapmak ulus devletlere kaldı. Ulus devlet diye tabir ettiğimiz şeyin ise ulus ya da devlet konseptiyle ilgisi yoktu. Çünkü Arap dünyasındaki devletler, bu bölgenin insanlarına meşru olmayan bir şekilde dayatılmış, yapay sınırlardan oluşan

birimlerdi. Azzam Al Tamimi'nin dediği gibi, bizim politik düzenimiz daha çok toprağa dayalı devletlerden müteşekkildir çünkü devletlerimiz özünde hiçbir zaman bir ulusa dayanmadı.

Bizler dünyanın bu bölgesinde, jeopolitik açıdan tehlikeli olan akımları ve Batı merkezli dış politikayı kucaklamaya devam ettik. Amerikalıların ya da bir başka küresel gücün koruması altında olmadan asla güvende olamayacağımız zannına sahiptik. Bu yüzden politik olarak çocuk muamelesi gördüğümüzü hissetmeye devam ettik çünkü kendimizi onların koruyucu kollarına bırakmıştık. Batılı dünya düzeninden yahut bölgedeki Amerikan hegemonyasından azat olmaktan korkuyorduk. Nitekim böylesine güçlü bağların kurulmasının birçok sebebi vardı. Bunlardan biri hükümetlerimizin, bağımsız bir şekilde egemenliklerini korumak için yeterli ulusal meşruiyete sahip olmadıklarını bilmeleriydi. Yönetenlerin pozisyonlarını koruması ve yozlaşmış yönetimlerini sürdürmesi için dış odakları koltuk değneği olarak kullanmaya ihtiyaçları vardı. Amerikalılara, Avrupalılara ve hatta Ruslara ihtiyaç duyuyorlardı. Bu oyunun kuralları 70'lerde yazıldı ve gerçek bir bağımsızlık alternatifine yönelmek yerine bu kurallara hâlâ sadakat gösterilmektedir. Elbette böylesi bir alternatif için hakiki bir meşruiyete ihtiyaçları olacaktı ve bunun bedeli ağırdı. Çünkü gerçek bir bağımsızlığın bedeli, demokratik şeffaflık ve iktidarı paylaşmaktır. Mevcut liderler bu bedeli ödemektense eski paradigmaya yani uluslararası güç odaklarının vekilliğini yürütmeye bağlı kaldılar. Bu, devletlerimizin bugüne kadar bayraktarlığını yaptığı durumlardan yalnızca biriydi.

Bir diğer faktör de tarih. Bölgemizdeki her türlü şeytani iş için Batı'yı suçlamaya devam edemeyiz. Batı kesinlikle aşırılığın gelişmesinde büyük bir role sahip ve toplumumuzun ve ülkelerimizin geçtiğimiz asır boyunca tecrübe ettiği birçok problemin

Gerçek bir bağımsızlığın bedeli, demokratik şeffaflık ve iktidarı paylaşmaktır. Mevcut liderler bu bedeli ödemektense eski paradigmaya yani uluslararası güç odaklarının vehilliğini yürütmeye bağlı kaldılar. Bu, devletlerimizin bugüne kadar bayraktarlığını yaptığı durumlardan yalnızca biriydi

altında da bu yatıyor. Ancak bir noktayı daha belirtmek isterim. Zira kendimize dair açıkça ve dürüstçe konuşmanın zamanı geldi, bilhassa da Şark bölgesinin insanları için... İslami doktrinin tam anlamıyla Lutherci bir biçimde reforma uğramadığını itiraf etmeliyiz. İslamcılık, “aydınlanma” yahut “İslam dünyasının modernleşmesi” diyebileceğimiz bir sıçrama gerçekleştirilememiştir.

Bu tip kilometre taşlarının olmamasının birçok sebebi var. Benim şahsi fikrim kişisel özgürlük, rasyonel düşünce ve fikirlerin evrimi biçiminde bir modernite ve aydınlanma kavramının, Batı medeniyeti bu kavramları benimsemeden çok önce İslam medeniyetinde olduğu yönündedir. Bu kavramlar, ümmet dediğimiz topluluk fikrinin bir parçasıydı. İslami doktrinde; El Farabi, İbn Rüşd, İbn Sina, El Kindi ve daha birçokları, kendi aydınlanma ve döneme uygun akıl yürütme biçimlerini, Allah ile kul arasındaki ilişki de dâhil olmak üzere her şeyi yeniden düşünmeye açık ve hoşgörülü bir felsefi doktrin formüle ettiler ve bu anlamda ürettiklerini de yayabilme imkanına sahip oldular. Örneğin cesur bir alan olarak kelam ilmimiz doğdu. 9. ve 10. yüzyılda üretilen eserleri okuyup o dönemin düşünürlerinin kul olarak insanın doğa ve Allah ile ilişkisini ele alırken ne denli radikal olduklarını görmek bizi şaşkına çevirebilir. Bu tartışmalar, oldukça erken bir vakitte yapıldı. Bu da gösteriyor ki entelektüel tarihimiz, kendi “akıl çağıımızın ve aydınlanmamızın” var olduğunun kanıtıdır.

Modernite söz konusu olduğunda, İslami bir kavram olan tecdit kavramı (dinin sadece hukuk ve fıkıh alanında değil,

aynı zamanda epistemolojik anlamda da rolünün yenilenmesi anlamına geliyor), sürekli bir reformun sürmesini sağlıyor. Nitekim eğer İmam El Gazali'nin, hatta onun öncesinde Ebu Hanife'den İbn Rüşd'e kadar olan isimlerin yazdıklarını incellerseniz belirgin bir zinciri göreceksiniz ki bu da tecdit yani reform zinciridir. 16. ve 17. yüzyıl Avrupa terminolojisinde bunun karşılığı “aydınlanma, akıl çağı ya da reform” idi.

Devamlı ve sistematik bir şekilde süren yenilenme, Hicret'ten sonraki 4. yüzyılda gerçekleşen birçok sebepten dolayı duraksadı. Esasında, İslam dünyasının tarihinde iki tane felaket gerçekleşti. Birincisi, Bağdat'taki Abbasi mirasının yıkımıyla sonuçlanan Moğol istilasıdır. İkincisi de bölgeyi kendi arasında pay eden Haçlıların yaptığı seferlerdir.

Tüm bu faktörlerin ümmetin ortak akılı üzerinde büyük tesiri oldu. Tabiatı gereği varoluşsal olan bu tehdit, öylesine ağır bir dış tehlike şeklinde geldi ki bununla basit bir askeri mücadele ile baş etmek mümkün olmadı. ButarzbirdıştehdithissiHaçlıSeferleri ile derinleşti çünkü Moğollar nihayetinde Müslümanlaşmışlardı; fakat Haçlılar kendi dini doktrinlerini yaymak gayesiyle bölgeye gelmişlerdi. Bu durum, ümmetin kendini korumak zorunda olduğu hissini bir öncelik hâline getirdi. Yenilenme kavramları –tecdit ve içtihat- geri plana itildi çünkü ümmet, değişim ve yenilenmekten ziyade muhafaza ve güçlenmenin gerekliliğini hissetti. Ümmet, statükoya veya tarihi mirasa karşı çıkanlara karşı yeni bir saldırganlık tutumu takındı. Sonuç olarak İslam dünyasında, Müslüman toplumların daha önceki nesillerinde var olmayan katı hiyerarşilerin yükseldiğini gördük. Sûfi hareketler kendi hiyerarşilerini kurdular fakat buna rağmen merkezden uzak kaldılar. Ayrıca mevcut olanı -emin olmadığımız bir şey ile bulandırılmasına izin vermeyip- sağlamlaştırmaya ve pekiştirmeye çalışan El Ezher ve daha birçokları da vardı.

16. ve 17. yüzyılda Avrupa menşeli fikirler ve kavramlar, yükselen bir kolonyalizm dalgasıyla İslam dünyasına ulaştı. Bunlar hiç kıymet görmedi ve benimsenmedi, pozitif ya da pratik yanları dikkate alınmadı. Çünkü onlar, Avrupa'nın hegemonik üstünlüğünü tesis etmek için toprakları zapt eden ve insanları köleleştiren silahlarla gelmişlerdi. Bölgedeki insanların tepkisi, dışarıdan gelenleri de onların fikirlerini de reddetmek oldu çünkü dışarıdan gelenlerin "yenisi" yerine kendi "eskilerine" bağlı kalmayı yeğlemekteydiler. Onlara ait olan "eski", onları onları yapan şeydi, hâlbuki dışarıdan gelenlerin "yenisi", onları kendi kimliklerinden mahrum bırakabilir ve daha kullanışlı kölelere dönüştürebilirdi. Bu kolonyal temasın olumsuz bir sonucu oldu ve bizler, Müslümanlar olarak kendimizi dışa kapayıp bir kez daha kimliğimizi "eskinin" tesiri altında pekiştirmeyi tercih ettik. Eski'nin tesiri İslam dünyasında devasa bir paradoksu ortaya çıkardı: Kullanışlı olan, bize ait görülmedi, bize ait olan ise kullanışlı... Esasında Batılı fikirler kullanışlıydı. Bunları benimseyebilir ve politikada, uluslararası ilişkilerde, ekonomide, teknolojiye vs. bunlara göre hareket edilebilirdi. Ancak sadece kullanışlı olmalarına rağmen otantik felsefi bir söyleme dönüştürülmek zorunda olmaları gerekecek şekilde gerçek bir orijinallikten yoksunlardı da.

Eski'nin tesiri İslam dünyasında devasa bir paradoksu ortaya çıkardı: Kullanışlı olan, bize ait görülmedi, bize ait olan ise kullanışlı

Batı düşüncesindeki gelişimle beraber felsefe, bilimsel keşiflere karşılık verdi ve onları yansıttı. Örneğin Darwin evrim teorisini keşfetti ve Batı düşüncesi birçok yönden Darwinizme kaydı. Einstein izafiyet (görecelilik) teorisine çıkageldi ve bu da Batılı zihindeki felsefi doktrini etkiledi. Benzer bir şekilde Newton, Einstein ve Freud yeni yolların, yeni pratikliklerin

kurucuları durumundadır ve bunlar Batı zihnindeki epistemolojiyi değiştirmiştir. İslam dünyasında ise biz bu fikirleri farklı şekillerde aldık, teknoloji ve ekonomi gibi. Hatta üniversitemiz, Freud'un ve Darwin'in öğretilerinden bazı parçaları öğretmeye başladı. Kütüphanelerimizde, üniversitemizde, bankalarımızda aynı teorileri ve fikirleri intisap ettik. Fakat bu Batılı söylemin, kendi meşru ve geleneksel aidiyet ve kimlik kavramlarımızla bağlantısını kuramadık. İşte bugün yaşadığımız sağlıksız ikilem tam da budur.

Şimdi biraz daha ileriye gidelim. Ben, Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) ve tüm aşırı fenomenlerin ve kim olduğumuzu bulma çabamızın, Orta Doğu'da jeopolitiğin etkisiyle ve dış güçlerin tesiri sebebiyle oluşmuş çelişkilerin sonucu olduğuna inanıyorum. Öte yandan mevcut kriz de İslam düşüncesindeki tarif ettiğim ikilemi bünyesinde barındırıyor. Zira bu tarz bir ikilem, demokrasinin Batı'nın bir ürünü olarak düşünüldüğü bir duruma yol açtı.

Bu ikileme göre eğer demokrasi uygulanırsa insanlar, Allah-u Teala'nın, Hz. Peygamber'in (s.a.v) ve Kur'an'ın Müslümanlara nasıl hükmetmeleri gerektiği hususunda söyledikleri şeyi takip etmeyerek şirk koşmuş olacaktı. Bu yüzden "inil hükmü illa lillah (Hüküm sadece Allah'a aittir)" prensibi takip edilecek ve yönetim esaslarını inşa etmeye ihtiyaç olduğu gerekçesiyle demokrasi reddedilecekti. Hem de sadece felsefi düzlemde değil, pratikte de. İslami orijinalliği baz alarak kendimize has bir yönetme biçimi ortaya çıkarma çabası neticesinde ise İŞİD gibi bir fenomenle karşı karşıya kalmış durumdayız.

Neden?

Çünkü bu, meşru addedilebilecek tarihi bir modeli esas alıyordu. İlla pratiğe yansımak zorunda değil ama iş Batı'dan ithal edilenin yerine "yerli" ve bize ait bir şeyi ikame

etmeye geldiğinde kimin umurunda? Elbette bu, mevcut güçler arası dengesizliklerden, Batı'nın bölgeye dair ikiyüzlü politikalarından ve bu politikaların bölgede 100 yılı aşkın bir süredir yarattığı politik ikilemlerden ileri gelen meşrulaştırma mekanizmalarıyla birleştirildi. Bu yıl 17 ve 18 Mayıs'ta Sykes-Picot Antlaşması'nın 100. yılını kutladık-doğrusu pek de kutlamadık. Bu antlaşmanın Batılı güçlerce yapılmış fantastik bir hamle olduğunu düşünebilirsiniz ancak o zamandan beri Sykes-Picot benimsendi, geliştirildi ve başlı başına bir doktrin oldu.

Artık sürdürülemez olan eski sistemin yükünden kurtulurken (bu otoriteryanizm gibi politik biçimde veya yeni fikirler ve zamana uygun pratik çözümler üretmeyen gelenekler biçiminde olabilir) yöneldiğiniz “yeni” şafağa dair birçok şüphemiz olacaktır

Fakat bugün, Al Sharq Forum'daki meselemiz bu değil. Biraz daha ileri gidip bu konuşmaya daha pozitif bir not düşerek bitirmeliyim. İçinden çıkamayacağımız bir durumda mıyız? Bizi içine çeken kara delik her yeri kaplamadan evvel yardım edilemeyecek durumda mıyız? (Çünkü biliyorsunuz ki bilim dünyası bugüne kadar kara deliklere dair kuralları saptayabilmiş değil ve klasik fizik, hatta kuantum fiziği dahi bu meseleye cevap bulamıyor)

Bu, Obama'nın doktrindir. Algıladığım kadarıyla bu bölgeyi terk ediyorlar çünkü burası gerçekten anlamak ve idrak etmek için çok karışık. Bu yüzden, yapılacak en iyi şeyin bu bölgeyle aralarına mesafe koymak olduğunu düşünüyorlar. Elbette kişisel olarak Batılı güçlerin bölgeyle aralarına mesafe koymalarından hoşnut olurum fakat benim dikkat çektiğim nokta bu değil; başka bir şeyden söz ediyorum.

Bu bölge bir dönüşüm geçiyor ve bu rasyonel bir dönüşüm. Bunun kendine

ait bir mantığı var. Bu, hakkında düşünüp idrak edebileceğimiz, hatta planlayıp öngörebileceğimiz birtakım sonuçlar doğuracak doğal bir süreç. Bu süreç; zihnin, mantığın ve aklın kaosu fakat hepten anarşiyi doğuran bir süreç değil. Hatta hiç değil! Esasında ben oldukça iyimserim. Niye mi? Çünkü köklü değişimler tam da böyle olur. Bunun aynısı Batı'da da Avrupa'da da, Latin Amerika'da da Asya'da da Afrika'da da ve her yerde oldu.

Artık sürdürülemez olan eski sistemin yükünden kurtulurken (bu otoriteryanizm gibi politik biçimde veya yeni fikirler ve zamana uygun pratik çözümler üretmeyen gelenekler biçiminde olabilir) yöneldiğiniz “yeni” şafağa dair birçok şüphemiz olacaktır. Şüphemiz, sizin endişelerinizi; yeninin otantikliğine dair endişelerinizi, değişimin arkasında kimin olduğuna, Suriye'nin veya esasında bölgenin nasıl bir görünüme sahip olacağına dair komplo teorilerini dikte edecektir.

Düşman, yani “yeni olanın” düşmanı iflas etmiş durumdadır. Ekonomik, ideolojik, politik ve felsefi olarak sunabileceği hiçbir şeyi yoktur

Şüphesiz tecrübe ettiğiniz bu an, yeni bir ufka yol almaya başlamak gerektiğini bildiğiniz andır. Bilirsiniz ki ne yaparsanız yapın tarih o yöne akmaktadır. Çelişki ve çatışma kendi aramızda, etrafımızda belirir. Daha sonra birbirimizi öldürür ve daha da öfkeli ve kafası karışmış bir hâle geliriz. En aşırı eylemlere başvurmamız işte bu yüzdendir. Hepimiz ama hepimiz... Liberal olan, şiddetli bir dar görüşlüye dönüşür, radikal olan da bir ölüm makinesine... Ama neticede yine de yola devam edeceğiz. Bana kalırsa bu durum, toplumlardan ve medeniyetlerden görebildiğim kadarıyla, doğal bir evrim süreci. Bu yüzden bu bölgeye dair yaklaşımında pes etmiyorum. Esasında bölgeyi büyük bir ilgiyle

izliyorum. Elbette bölgede şahit olduğumuz şey çok üzücü; Suriye’de, Yemen’de, Libya’da akan kan; Mısır’da demokrasi umudunun çökmesi... Bunların tümü karmaşık ve trajik.

Ne yapmalıyız? Kitlese katliam tek seçenek mi? Hiçbir şeyi değiştiremediğimiz için şansımızı öbür dünyada mı denemeliyiz, çünkü bu daha iyi bir seçenek midir? Öyle düşünmüyorum.

Tarihin seyri bir yöne doğru gidiyor ve bu yönün ne olduğunu ortaya çıkarmak için kimlerin mevcut statükoyu muhafaza etmeye çalıştığına bakın. Bize nasıl bir gelecek vaat ediyorlar? Hiçbir şey! Arap dünyasındaki karşı devrimci güçlerin nasıl bir tahayyülü var? Gelecek nesillere ne vaat edebilirler? Ne tür bir umut? Bunların cevabını biri verebilir mi?

Mevcut durumu tarif etmeye çalışalım. Misal olarak, Mısır’daki karşı devrimci “eski” kamp, yeni doğmuş olanı parçalamak için geri geldi. Gelecek için nasıl bir umut verdiler? Tamam, umudu geçelim, gerçekte ne veriyorlar? Neyin statükosu? Neyin izahı? Uygulamada ne sunuyorlar? Ne tür bir hizmet getiriyorlar?

Koca bir hiç.

Sadece korku veriyorlar ve korkuyla baskın gelip “Bana bağlı kal yoksa her şeyini kaybedersin” diyorlar. Korku sayesinde baskın çıkıyorlar. Aksi hâlde neleri var ki? Yeni nesil, bölgedeki siyasal sahneyi domine eden bu politik mummyaların konuşmalarından nasıl bir umut üretebilir? Ben hiçbir umut görmüyorum. Böylelikle düşman, yani “yeni olanın” düşmanı iflas etmiş durumdadır. Ekonomik, ideolojik, politik ve felsefi olarak sunabileceği hiçbir şeyi yoktur.

Şimdi ise yeni dediğimize bakalım. Yeni olan kafa karıştırıcı, çünkü her şeyden evvel henüz hayatımıza girdi ve şimdiye kadarki kısa ömründe çok fazla kanın aktığına tanık oldu. Çok fazla şey kaybettik... Sadece bölgenin her yerinde öldürülen yüzlerce

insanın kaybından bahsetmiyorum, ayrıca ahlaki, etik ve sosyal istikrara dair muhafaza ettiklerimizi de kaybettik. Komşular birbirini Alevi ya da Sünni, Şii ya da Sünni, Kürt ya da Arap, Kıpti ya da Müslüman vs. olduğu için öldürür hâle geldi. Kaybediyoruz, yaramız kanıyor... Sadece fiziksel olarak değil; ahlaki, etik, felsefi ve daha birçok yönden... Öte yandan yenilerin kampında önemli bir kıvılcıktan vuku buluyor. İnsanlar, yeni bir gelecek hayal edebiliyorlar. Bu vizyon henüz tamamen yok olmuş değil. Tunus’ta başladı; Mısır’a, Suriye’ye, Yemen’e, Libya’ya ve her yere yayıldı. Bu rüya şimdi herkesin zihnine yerleşiyor çünkü akıllı telefonu olan herkes, her gün yeni fikirlerle irtibat kurabiliyor. Bu yüzden, nerede yaşadığınız fark etmiyor. Fark eden şey, kimi takip ettiğiniz, ne tür makaleleri okuduğunuz ve ne tür haberleri dinlediğiniz. Bu dönüşümü idealistler olarak başlattık, birbirimizi sevdik, geçmişle uzlaştık, eski tiranlarımızı kendi platonik cumhuriyetlerimize yerleştirmeyi denedik. Fakat bu işe yaramadı çünkü derin devlet buna karşı çıktı. Biz de şimdi pragmatistlere dönüştük.

Ama böylesi daha iyi! Bir ders çıkardık.

Peki tüm umudunuzu kaybettiniz mi? Hayır, kaybetmediniz. Sadece başka bir seviyeye eriştiniz.

Bu seviye, nelerin yanlış gittiğini, nerelerde hata yaptığınızı, geliştirdiğiniz ittifakları ve önerdiğiniz uygulamaları sorgulayan bir seviye. Bu seviye çok önemli bir eğitim alanı da aynı zamanda. Hepimizin -Arap dünyasında özgürlük ve demokrasiye ulaşma arzusu içerisinde olan ve bunun için çalışan yenilikçilerin- halihazırdaki mevcut durumu içerisinde olduğumuz zorlu bir eğitim sahası olarak idrak etmesi çok önemli. Böylesi bir düşünme biçimi, zihinlerimizdeki umudu öldürüp bizleri birer IŞİD savaşçısına mı dönüştürecek ya da geleceğe liderlik edebilecek donanıma sahip, açık fikirli bir yeni nesli mi ortaya çıkaracak? İkincisinin olacağını

düşünüyorum. Çünkü İŞİD'in önerdiği çözüm işe yaramaz ve felsefi değil, ayrıca esasında uygulanabilirlik üretme kapasitesine de sahip değil. Sizler ise gelecek için bir model üretmek istediğinizde uygulanabilirliğin çok önemli olduğunu biliyorsunuz. Bu yüzden iyimserim ve ihtiyacımız olan şeyin gelecek için yeni fikirler üretmek olduğunu düşünüyorum.

Geçmişe takılı kalmış durumdayız. Esasında geçmiş dediğimiz şey genelde edebiyatta, sanatta, müzikte, kültürde anımsadığımız ve kutladığımız bir şeydir. Öykülerde geçmiş hakkında konuşursunuz. Bunlardan ders alırsınız ki tarih dediğimiz şey de budur. Fakat geçmişin içerisinde yaşamazsınız. İnanıyorum ki eğer Hz. Muhammed (s.a.v) sadece Kureyş kabilesinin üzerinde tartışmasını istediği şeyleri tartışarak geçmişe takılı kalsaydı pek başarılı olamazdı. Fakat O, bir hususta dâhice hareket etti: Geçmiş öyküleri, tartışmaları ve diyalogları değiştirmek istedi. Biz ise yenilikçi kuvvetler olarak hâlâ eskiyi tartışıyoruz. Şûra mı demokrasi mi? Gelenek mi modernite mi?

Hayat değişti. Geçmişin zincirlerinden kurtulmalıyız. İhtiyacımız olan şey zihnimizde bir reform veya yenilenme değil. Bu esasında eski modelden yeni modele bir göç, bir hicret. Tümünden bir hicret zira bizi bugün biz yapan tartışmalar, paradigma, doktrinler bizi istediğimiz yere götürmeyecek. Bu yüzden dışarı açılma cesaretine bir kez daha ihtiyacımız var. İslam'ın 10. asrından miras aldığımız DNA'yı tekrar canlandırmaya; bir zamanlar bizim parçamız ve hem otantik hem pratik olan yenilenmeye, aydınlanmaya ve modernleşmeye devam etmeye ihtiyacımız var.

Uygulanabilirlik ve otantiklik ile ileri yürüeyebiliriz. O hâlde Amerika'nın, Batı'nın elimizden tutup bize rehberlik etmesine ihtiyacımız yok. Bunu kendimiz yapacağız. Kendi çabamız olmaksızın hiçbir zaman kendimize ait bir bilgi ve epistemoloji çerçevesine sahip olmayacağız. Eğer kendi

düşünce paradigmamıza sahip olmazsak, pratik olan ancak meşru olmayan yabancı unsurlara her zaman esir olacağız.

YAZAR HAKKINDA

Wadah Khanfar Al Sharq Forum Başkan'ı ve Al Jazeera eski Genel Direktörü'dür. Khanfar ayrıca International Crisis Group ve Global Editors Network (GEN) yönetim kurulu üyesidir. 2011 yılında Foreign Policy tarafından "Dünya Çapında En İyi 100 Düşünür" arasında gösterilmiş ve aynı zamanda Fast Company tarafından düzenlenen "İş Dünyasının En Yaratıcı İnsanları" listesinde yer almıştır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
منتدى**
ALSHARQ FORUM

